

# la masia catalana, guardadora de les nostres estimades tradicions

Joaquim GIRONELLA

Parlar de les nostres masies, és ponderar la pau i l'assossec de la llar a la que els catalans hem tingut sempre una especial devoció.

Rodejada de camps de conreu, amb les seves finestres que semblen els ulls d'un gegantesc sentinella, són guardadores de les nostres més preuades tradicions i, moltes d'elles, continuen essent eterns reductes on perduren les essències més pures de l'ànima popular.

Amb tot i l'evolució que ha experimentat, desafortunadament, la vida familiar en aquests temps anomenats moderns, en algunes masies de les nostres comarques, especialment en les de les terres altes i un bon xic isolades, podríem contemplar encara la bella estampa que ens ofereix — almenys no fa gaires anys ens l'oferia —, una de les llargues vetllades hivernals, quan la família, prop de la llar, en la que espeterneguen grossos troncs de llenya, es troba aplegada esperant l'hora de sopar, mentre de la boca de tots els reunits, surt melodiosa l'oració del Sant Rosari.

Prop de la llar, s'ha format la més bella colecció del Romancer català i la més diversa cadena del seu cançoner. Es junt a la llar, on antany, l'avi, rodejat dels seus néts, tenint assegut sobre els seus genolls el més petit, cantava amb paraula cansada però amorosa, les més diverses rondalles, que despertaven l'expectació dels petits, que no es perdien ni gest ni paraula de l'avi en la seva interessant narració.

I era l'àvia, moltes vegades la padrina, que cantava amb veu calmosa i melodia atiplada, les cançons més populars, tals com, **La Presó de Lleida, Cotiró, La Samaritana**, etc.

Vora del foc, el cap de família, l'amo, quan encara molts no havien abandonat la casa pairal atrets per l'esclet lluminós de la ciutat, senyalava als mossos la feina per al dia següent. També era aleshores que el pastor comentava la marxa del ramat, i els amos i servents feien càbales sobre les collites; quan es compaginaven i es distribuïen els dies que baixarien a la terra plana, per gaudir d'unes hores d'esbargiment, propi de les Fires i Festes de Sant Narcís, a Girona, de les de Santa Creu, a Figueres; o de les del Tura, a Olot.

Vora del foc, es comentaven els futurs esdeveniments familiars: el naixement d'un nou fill; el casament de l'hereu; el dia senyalat perquè el fadrístern

cantés la primera missa. Així doncs, la literatura catalana tan amiga, en totes èpoques, de lloar la vida del fogar, reneix en el segle XIX, sota el signe meravellós de l'amor al mateix.

Aquest sublim amor, al llarg de la nostra història, ha estat indubtablement l'estímul més podrós de la virtut al treball que distingeix precisament el nostre poble, a la vegada que ha fet el miracle de convertir la nostra terra, en general seca i abrupte, en un esplèndit verger i font abundosa de riquesa i benestar.

Podríem citar interminables testimonis de gent no natural del país, que han fet lloança de la gran quantitat i bellesa de les nostres masies i cases pairals, escampades ací i allà de la terra catalana, com senzilles casetes d'un gegantesc pessebre. Així, Esteva Corbera, descriu amb les següents i atinades paraules, l'amable impressió que produïa en el segle XVII el bell aspecte dels nostres camps i el magnífic emplaçament de les nostres masies: «Están, — decía —, todas las montañas de Cataluña habitadas y cultivadas, siempre verdes y hermosas, con agrado y admiración de los que las ven. Toda ella parece una sóla población, porqué apenas hay distancia notable sin ella. En sus mayores asperezas se descubren castillos y lugares; y entre aquellas soledades se hallan edificios y casas, que, algunas de ellas, con ser de labradores, parecen palacios de príncipes. Entre los riscos y peñas, hay viñas y sembrados, bosques y frutales, que de lejos se muestran como pastos alegres y provechosos».

També els poetes catalans han rivalitzat en entonar cants de lloança a la llar i, així l'exímia poetessa mallorquina Maria Antonia Salvà, va compondre una melodia meravellosa que arriba fins al fons de l'ànima:

**I una caseta endreçada  
talment una copa d'or,  
que alegre i aixampla el cor  
de qui hi pot fer reposada.**

**Aigua fresca, fruites, flors,  
i una mel tan exquisida,  
que es diria que la vida  
no té espines en tal clos.**

I el prestigiós poeta, Domènec Juncadella, en té una inspiradíssima, que sota el títol «Del viure inefable», comença així:

**«Deu-me, Senyor, la pau d'una masia  
amb una creu de palma en el portal  
i una mica de llum cada dia,  
dormint sobre l'àmpit del finestral.**

**Deu-me, Senyor, la casa freturada  
oberta a tots els vents i a la claror,  
amb quatre dits de sol a la teulada  
i una alfàbrega tendra en el balcó...**

Aquest amor a la llar tan acusat en l'ànima del poble, ha tingut en la nostra literatura un moment d'expansió vertaderament trascendental, augmentant majorment la vàlua d'aquest testimoni una doble circumstància: la primera, la d'ésser creació fantasiosa del nostre poble i, la segona, el fet que s'hagi glosat aquest document de forma magistral i definitiva. Ja no cal dir, que amb això, fem referència a la tan popular llegenda del «comte Arnau».

Fidel a aquest accentuat amor a la llar, la fantasia popular ha arribat a l'extrem d'infondre en el fantasma condemnat del legendari «Comte Arnau», l'impuls i l'anyorança irresistible del retorn a la llar abandonada, i de fer que el seu espectre arribés a conversar amb la muller lleial que un bon dia va abandonar, i àdhuc amb els seus fills, com també amb els qui foren els seus servents, arribant el diàleg a revestir un sentiment de tendresa que a vegades estremeix:

**— Tota sola féu la vetlla, muller lleial?  
tota sola féu la vetlla, viudeta igual?**

**— No la faig jo tota sola, comte l'Arnau;  
no la faig jo tota sola, valga'm Déu val!**

I el gran Maragall, fent rel·luir la noblesa de la seva ànima generosa, sent l'impuls de redimir l'ànima condemnada, la veu fonda i funerària de la qual, s'escolta en la greu salmòdia de la cançó popular. El poeta es deixa dur per l'autor anònim de la vella cançó, amb una intuïció clara i inefable, i el tràgic espectre profanador del «Comte Arnau», acabarà per la redempció en la compungida enyorança de la llar. I és per la força dels seus precés que l'esposa accedirà a cantar, en una variant, la vella cançó:

**no amb el que em duies tu a mi...  
Cantaré amb l'amor que et duia,**

I contempla extasiat com l'esposa lleial fila i canta, mentre en escoltar les melodies de la vella cançó renovada, sent com penetra dintre de l'obscuritat de la seva ànima condemnada, un dolç raig de llum que li fa sentir l'íntim desig de viure i de gaudir de tota aquella pau del que un dia va ésser el seu fogar, sentint-se per uns instants, redimit de les seves moltes malifetes:

**I l'esposa fila i canta  
a mig aire del cel blau.  
Al compàs de les posades  
va adormint-se el Comte Arnau  
i li sembla que s'enlaire  
a mig aire del cel blau.**

En l'Escolí que tanca aquesta primera versió de «El Comte Arnau», Maragall remarca aquest desig de viure, així com el sentit afany de la vida de la llar, en el dramàtic diàleg entre Adelaisa i el Poeta, que brolla entre ribets de tragèdia i de lamentació:

**Ditxós de tu, que pots volé amb veu viva  
i que tens a temps a pendre i a deixar,  
i tens a casa la muller captiva  
que et dóna fills i filles a estimar.**

I així podríem continuar encara amb un més ample comentari sobre l'amor i la veneració a la llar, que tots portem tan fortament arrelats en el més íntim del nostre cor.